

Васюта Юлія Володимирівна,

курсант 3-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Акімов Михайло Олександрович**

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Відповідно до ч. 1 ст. 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1]. Митрофанов І. І. говорить, що на виконання цього розділ VIII «Злочини проти довкілля» Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України містить кримінально-правові заборони, покликані забезпечити реалізацію права кожного на сприятливе довкілля. Незважаючи на це, в Україні спостерігається найвищий серед європейських країн рівень розораності земель, споживання водних ресурсів, вирубування лісів. Всього лише 2 % від усіх злочинів проти довкілля припадає на злочини, що пов'язані з забрудненням довкілля і тому становлять надзвичайну небезпеку для життя та здоров'я людей. Більшість статей розділу VIII «Злочини проти довкілля» КК взагалі не застосовуються з огляду на оціночні поняття, що використовуються для позначення ознак складів досліджуваних злочинів [2, 7].

Мета цього дослідження – на основі аналізу чинного законодавства України, що забезпечує кримінально-правову охорону навколишнього природного середовища, охарактеризувати зміст та види суспільно небезпечних наслідків у злочинах проти довкілля.

Суспільно небезпечні наслідки належать до основних ознак об'єктивної сторони злочину проти довкілля та у сукупності з діянням і причинним зв'язком становлять її зміст. Наслідками вчинення злочинів проти довкілля є заповідання шкоди основному об'єкту кримінально-правової охорони – суспільним відносинам, що виникають з приводу використання окремих видів природних ресурсів, природних об'єктів, забезпечення правопорядку при здійсненні конкретних видів впливу на довкілля, забезпечення екологічної безпеки населення і територій у процесі експлуатації промислових та інших підприємств, споруд, установок, а також іншої виробничої діяльності.

Як видно з наведеного, дані злочини мають матеріальний за конструкцією склад, а їх наслідками виступають:

1) реальне спричинення шкоди довкіллю, життю або здоров'ю людей та іншим, що охороняються законом, об'єктам (наприклад, екологічне забруднення значних територій – ст. 236 КК, загибель людей – ст. 236, 237 КК та ін.);

2) створення реальної загрози спричинення такої шкоди (створення небезпеки для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря – ст. 243 КК, створення небезпеки тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення – ст. 253 КК тощо).

Отже, поняттям шкідливих наслідків злочинів проти довкілля, на нашу думку, охоплюється лише шкода основному об'єкту кримінально-правової охорони – суспільним відносинам, що виникають з приводу використання окремих видів природних ресурсів, природних об'єктів, забезпечення правопорядку при здійсненні конкретних видів впливу на довкілля, забезпечення екологічної безпеки населення і територій у процесі експлуатації промислових та інших підприємств, споруд, установок, а також іншої виробничої діяльності. Якщо внаслідок вчинення злочину проти довкілля буде заподіяна шкода іншим об'єктам кримінально-правової охорони (життю та здоров'ю особи), такі дії (чи бездіяльність) слід розглядати як тяжкі наслідки цих злочинів.

Під тяжкими наслідками у злочинах проти довкілля слід розуміти: загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки, в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибелі чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах тощо. При цьому суди повинні враховувати не тільки кількісні та вартісні критерії, а й інші обставини, що мають значення для вирішення цього питання [3].

Так, 28 січня 2016 року В. за допомогою бензопили здійснив порубку 65 дерев захисного лісу на території Реутинської сільської ради Кролевецького р-ну Сумської області. Згідно висновку лісотехнічної експертизи, незаконна порубка 65 дерев захисного лісу знищила цінні твердолистяні породи та погіршила спроможність виконання лісопосою специфічних захисних функцій та завдала значну матеріальну шкоду, а тому є підстави вважати шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу, істотною [4].

Нажаль, відсутність чітких критеріїв визначення істотної шкоди при вчиненні злочинів проти довкілля дозволяє правозастосовним органам на свій розсуд оцінювати ті чи інші поняття закону про кримінальну відповідальність. Тому слід підтримати точку зору В.В. Локтіонової стосовно необхідності урахування при обчисленні даної шкоди таких критеріїв: 1) вартість предмета злочину проти довкілля; 2) кількість добутого; 3) матеріальна цінність предмета злочину; 4) екологічна цінність; 5) затрати на покриття збитків від вчинення злочину проти довкілля [6].

Охоплення наслідками злочинів проти довкілля такого прояву фізичної шкоди людині, як смерть, не викликає сумнівів у науці кримінального права. Поняттям «тяжкі наслідки» шкоду такого характеру, як смерть однієї людини, охоплюється лише в тому разі, якщо конструкція відповідного складу злочину включає «загибель людей» або інше формулювання, яке б безпосередньо вказувало на смерть кількох осіб як наслідок відповідного злочину. Ми вважаємо, що таке твердження має сенс у випадках, коли санкція відповідної статті (частини статті) КК є суворішою за санкцію ст. 119 КК, що регламентує відповідальність за необережне заподіяння смерті особи.

Тим не менше убачається за доцільне поступово відмовитись від використання у законі про кримінальну відповідальність вказаних вище та інших оціночних понять, що мають занадто широкий, розмитий зміст, замінивши їх формально визначеними дефініціями. Крім того, варто конкретизувати як наслідки у вигляді шкоди здоров'ю, так і наслідки у вигляді смерті людини, причому як за характером (видом) та розміром заподіяної шкоди, так і за кількістю потерпілих.

Специфічним наслідком злочинів проти довкілля є створення небезпеки заподіяння (загроза заподіяння) фізичної або екологічної шкоди, оскільки її наявність завдає шкоди суспільним відносинам. Так, 12 грудня 2017 року А. на спеціалізованому вантажному самоскиді, в кузові якого знаходилися відходи виробництва (горіла земля), незаконно здійснив вивезення та складування відходів виробництва на земельній ділянці за місцем розташування кладовища «Травневе» в Довгинцівському районі м. Кривого Рогу, внаслідок чого відбулося забруднення земель, що відповідно до акту обстеження земельної ділянки складеного спеціалістами відділу з земельних питань та будівництва, створило небезпеку для довкілля [5].

Наостанок маємо наголосити, що суспільно небезпечні наслідки злочинів проти довкілля характеризуються шкідливими змінами у навколишньому природному середовищі, що знаходять відображення в заподіянні або загрозі заподіяння йому фізичної, матеріальної чи іншої шкоди, передбаченої відповідною нормою розділу VIII Особливої частини КК України.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля» від 10.12.2004 № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/VS04254.html.
4. Вирок Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 24.05.2017 у справ № 579/869/16-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66666418>.
5. Вирок Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 30.032018 у справі № 151/782/18-б [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73090328>.
6. Локтіонова В. В. Проблеми конструювання наслідків екологічних злочинів у вигляді шкоди життю та здоров'ю особи / В. В. Локтіонова // Право і суспільство. – 2016. – № 5. – С. 170–175.
7. Суб'єкт злочинів проти довілля: окремі аспекти / І. І. Митрофанов // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 2. – С. 120–133. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkawk_2015_2_13.